

Лучик А.А.

доктор філологічних наук, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Куранова С.І.

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРУВАННЯ СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ У ВІРТУАЛЬНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ЛАБОРАТОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ»

Економічна термінологія відіграє важливу роль у всіх сферах сучасного людського буття. В умовах глобального інформаційного обміну регулярно поповнення та вдосконалення цього пласту лексичного складу мови має велике значення.

Нагальні потреби життя спонукали традиційних лінгвістів до активізації своєї лексикографічної діяльності саме у галузі економічної термінології. Невипадково ХХІ століття характеризується виходом у світ низки лексикографічних джерел, призначенням яких було системне представлення української економічної терміносистеми. Однак у кожному із цих видань сформовані реєстри репрезентують лише ті факти об'єктивної дійсності, які були актуальними на час укладання словника, або тільки сфери діяльності, важливі для упорядника з тих або інших практичних вимог. Окремі з цих праць є одномовними тлумачними словниками [1], упорядковані джерела й українсько-германського та українсько-російського спрямування [2], наявні й вузькоспеціальні праці цього типу [3]. Отже, на перший погляд, економічна терміносистема абсолютно адекватно подана у сучасній лексикографії. Проте споживач цієї продукції все частіше нарікає на її недостатню представленість. Причин тут кілька: і досі не відбулася повна інвентаризація термінів, не здійснена уніфікація й стандартизація зазначеного пласту лексики, не проведена галузева систематизація економічних термінів тощо. За умови найнаполегливішої уваги лінгвістів до цієї лексичної підсистеми традиційними способами і методами дослідження представити її повним обсягом, очевидно, вже не вдасться.

Сьогодні лексикографам доводиться опрацьовувати великі масиви даних, що, на жаль, не супроводжується зростанням людських можливостей. Сучасність потребує нових підходів для коректного опрацювання нової інформації, зокрема і лінгвістичної, яка інтенсивно зростає. «Лінгвістичне забезпечення Мережі, – відзначає В. А. Широков, – відіграє роль провідного чинника та основного інтерфейсу, що забезпечує взаємодію Людини з Мережею, Людини з Людиною через Мережу. Отже, набуває все більшої актуальності проблема поєднання («інтеграції») ідей технологій віртуалізації» [4, с. 7].

Поняття віртуальної лабораторії, застосування корпусних технологій до лексикографічних систем, новітні шляхи опрацювання лінгвістичного матеріалу, власне, те, що виходить за межі традиційної лексикографії, а вписується у цифровий простір, знайшло повне теоретичне висвітлення і практичне втілення у стінах Українського Мовно-інформаційного фонду НАН України, де над технологічним забезпеченням лінгвістичних даних працювали вже з кінця минулого століття. Сьогодні тут вже створено кілька віртуальних лексикографічних лабораторій, очевидно, найпотужнішої із яких є віртуальна термінографічна лабораторія «Зварювання».

Отже, за наявності теорії віртуальних термінологічних лабораторій, технологічних можливостей їхнього забезпечення, зразків наповнювання сформувалася можливість створення відповідної лабораторії для упорядкування економічної термінології, або, на перших етапах, термінології окремої її галузі. Не викликає сумнівів, що трансдисциплінарність економічної науки, сучасні сфери її функціонування вимагають перебудови економічної терміносистеми на підґрунті інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволять сформувати відкриту систему термінів з постійною її поповнюваністю.

Базисом для такої лабораторії повинні стати наявні паперові словники термінів, реєстрові одиниці яких належить уніфікувати з метою представлення у віртуальній лабораторії. Вагома роль у цьому відводиться традиційним лексикографам, які чітко визначили, що основною одиницею словника виступає словникова стаття. Теорія її структурування у мовознавстві формувалася століттями, проте перехід лексикографії у цифрове середовище вимагає дещо інших підходів. Якщо у паперових словниках несувора формалізація компонентів словникової статті є припустимою, то однією із вимог до неї для внесення у віртуальну лабораторію стає чітка формалізація. У зв'язку з цим лексикографам належить розробити критерії комплексного представлення терміну як реєстрової одиниці, що є однозначним ідентифікатором словникової статті, з його лексичним значенням (значеннями), семантичними відношеннями з іншими одиницями словника, у тому числі фразеологізованими, граматичними властивостями, стилістичними характеристиками на певною мірою нових засадах. Оскільки будь-яка словникова стаття становить собою набір елементів, які несуть у собі змістове навантаження, його форма відображення повинна бути представлена чітко розробленою системою спеціальних символів, розділових знаків, типів шрифтів, окремими видами маркерів.

При наповненні віртуальної лабораторії термінами постане питання способу представлення нарізнооформлених одиниць, тобто тих, що складаються як мінімум із двох графічних слів. У традиційних лексикографічних працях вони, як правило, розташовуються у кінці словникової статті за знаком ◇, проте навряд чи це буде доцільним для продукту цифрового середовища. Спосіб представлення ілюстративного матеріалу також потребуватиме своєї концепції. Проте всі ці питання, пов'язані зі створенням віртуальної лінгвістичної лабораторії «Економічна термінологія»

мають шляхи свого розв'язання. Віртуальна ж лінгвістична лабораторія – це лише інструмент для роботи, завдяки якому поповнюються ряди ідеальних мовних виконавців, а представлені у ній одиниці можуть скласти основу національної терміносистеми.

Важливим же результатом цієї роботи буде налагодження Всемогилянського лінгвістичного діалогу за участю професійних лексикографів, лінгвістів, фахівців у різногалузевих сферах економіки, студентів економічного, гуманітарного факультету з подальшим, а, можливо, паралельним входженням у Всеукраїнський лінгвістичний діалог.

Перелік використаних джерел:

1. Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво : Навч. посіб. / В. Е. Коломойцев. - К. : Молодь, 2000. - 382 с.; Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. - К. : Кондор, 2007. - 358 с.; Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В. А. Коноплицький, Г. І. Філіна. - К. : КНТ, 2007. - 577 с. та ін.

2. Німецько-український термінологічний словник економіки та права = *Deutsch- Ukrainisches Terminologisches Worterbuch fur Okonomik und Recht* / Л. А. Міга; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2005. - 444 с.; Англо-український тлумачний словник економічної лексики / А. Шимків. - К. : Вид. дім "Києво-Могилян. акад.", 2004. - 432 с.; Українсько-англійський словник-мінімум економічних термінів / Укладачі: Бартош О.П., Машика Н.В., Годованець Н.І., Машика Ю.В. – Ужгород: УжНУ, 2015. – 67 с.; Краус Н. М. Українсько-російсько-англійський термінологічний словник з економічної теорії [текст] / Н. М. Краус, К. М. Краус – К. : "Центр учбової літератури", 2015. – 328 с.

3. Інвестиційно-інноваційний термінологічний словник / ред.: Н. І. Редіна; Дніпропетр. облдержадмін., Дніпропетр. держ. фін. акад. - Д., 2004. - 121 с.; Термінологічний словник-довідник менеджера охорони здоров'я : Навч.-довідк. вид. / В. Я. Білий, М. П. Бойчак, Л. А. Голик, В. О. Жаховський, В. А. Кованська; ред.: В. Я. Білий, Б. П. Криштопа. - К. : Преса України, 2001. - 235 с.; Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової]. – 2-ге вид. , переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с. та ін.

4. Лінгвістично-інформаційні студії: праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України: у 5 т. / В. А. Широков та ін. Т. 5: Віртуалізація лінгвістичних технологій. Київ: Український Мовно-інформаційний фонд НАН України. 2018. С. 7.